

Sygn. akt: III AUa 499/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 grudnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Iwona Szybka

Sędziowie: SSA Mirosław Godlewski

SSO del. Beata Michalska (spr.)

Protokolant: sekr. sądowy Przemysław Trębacz

po rozpoznaniu w dniu 19 grudnia 2013 r. w Łodzi

sprawy **J. L. przy udziale zainteresowanego (...) Spółki Akcyjnej w T.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w R.**

o podleganie ubezpieczeniom społecznym,

na skutek apelacji J. L.

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 20 grudnia 2012 r., sygn. akt: VIII U 862/12;

oddala apelację.

Sygn. akt III AUa 1192/13

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 8 marca 2013 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych III Oddział w W. odmówił uchylenia decyzji z 19 września 2011 r. i wypłaty emerytury dla E. K. za okres od 1 października 2011 r. do 30 kwietnia 2012 r. wskazując, że w przypadku ustalania terminu wznowienia wypłaty świadczenia ZUS powinien kierować się datą publikacji wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 roku K 2/12, które nastąpiło 22 listopada 2012 r. Orzeczenie Trybunału wywołuje skutki prawne na przyszłość i nie ma zastosowania do przypadającego przed dniem 22 listopada 2012 roku okresu zawieszenia emerytur na podstawie art. 28 ustawy o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw w związku z art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

W odwołaniu od powyższej decyzji E. K. wniosła o wypłatę zaległej emerytury za okres od 1 października 2011 r. do 30 kwietnia 2012 r. z doliczeniem waloryzacji.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych wniosł o oddalenie odwołania.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 23 maja 2013 r. Sąd Okręgowy w Płocku zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał E. K. prawo do wypłaty emerytury od 1 października 2011 r. do 30 kwietnia 2012 r., zawieszona na podstawie decyzji z 19 września 2011 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że E. K. decyzją z dnia 31 marca 2009 r. nabyła prawo do emerytury poczynając od 1 marca 2009 r. pozostając wówczas w zatrudnieniu.

Decyzją z dnia 19 września 2011 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych, wstrzymał E. K. wypłatę emerytury od 1 października 2011 roku z powodu kontynuowania zatrudnienia bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą na rzecz, którego wykonywała je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury na podstawie art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS i art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2012 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych ustaw.

E. K. nie odwołała się od w/w decyzji. Z dniem 30 kwietnia 2012 r. rozwiązała stosunek pracy.

Decyzją z dnia 17 maja 2012 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych wznowił wypłatę zawieszonych emerytur od dnia 1 maja 2012 roku, tj. od dnia następnego po dacie rozwiązania stosunku pracy.

W dniu 10 grudnia 2012 roku E. K. złożyła w organie rentowym wniosek o wznowienie postępowania w sprawie decyzji o zawieszeniu emerytury z dnia 19 września 2011 r., wnosząc o podjęcie wypłaty emerytury za cały okres zawieszenia, wskazując na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 roku w sprawie K 2/12.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy stwierdził, że odwołanie jest zasadne i prowadzi do zmiany zaskarżonej decyzji.

Sąd Okręgowy wskazał, że decyzja z 19 września 2011 r. została oparta na niekonstytucyjnym, gdyż naruszającym zasadę ochrony praw słusznie nabytych, przepisie art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1726), na mocy którego art. 103a, stanowiący, że prawo do emerytury ulega zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, ustalonym w decyzji organu rentowego, znalazł zastosowanie do emerytur przyznanych przed wejściem w życie w/w ustawy, w tym do emerytury odwołującej się. W wyroku z dnia 13 listopada 2012 roku w sprawie K 2/12 (Dz. U. 2012/1285) Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 roku o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1726 oraz z 2011 r. Nr 291, poz. 1707) w związku z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227, z 2010 r. Nr 40, poz. 224, Nr 134, poz. 903, Nr 205, poz. 1365, Nr 238, poz. 1578 i Nr 257, poz. 1726, z 2011 r. Nr 75, poz. 398, Nr 149, poz. 887, Nr 168, poz. 1001, Nr 187, poz. 1112 i Nr 205, poz. 1203 oraz z 2012 r. poz. 118 i 251), dodanym przez art. 6 pkt 2 ustawy z 16 grudnia 2010 roku, w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury przed 1 stycznia 2011 r., bez konieczności rozwiązania stosunku pracy, jest niezgodny z zasadą ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa wynikającą z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Z dniem 22 listopada 2012 roku, tj. z dniem publikacji tego wyroku w Dzienniku Ustaw, art. 103a w związku z art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 roku o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1726) w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury przed 1 stycznia 2011 roku, bez konieczności rozwiązania stosunku pracy, został wobec osób, które nabyły prawo do emerytury w reżimie prawnym niewymagającym rozwiązania stosunku pracy, uznany za niezgodny z zasadą ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa wynikającą z art. 2 Konstytucji RP.

Sąd Okręgowy podniósł przy tym, odnosząc się do problemu intertemporalnych skutków wyroków Trybunału Konstytucyjnego, orzekających o niezgodności zakwestionowanego przepisu z Konstytucją, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego zdecydowanie przeważa pogląd o skuteczności ex tunc wyroków Trybunału Konstytucyjnego. Skoro zatem wnioskodawczyni nabyła prawo do emerytury od dnia 1 marca 2009 roku, to mieści się ona w kategorii podmiotów, które nabyły i zrealizowały prawo do emerytury po 8 stycznia 2009 roku a przed 31 grudnia 2010 roku, tj. w okresie, gdy prawo nie wymagało rozwiązania stosunku pracy do realizacji prawa do emerytury, czyli do wypłaty świadczenia. Nie ma zatem podstaw prawnych do zastosowania wobec niej art. 103a ustawy o emeryturach i rentach

z FUS, jako przepisu – niezgodnego z art. 2 Konstytucji – co skutkuje koniecznością podjęcia wypłaty zawieszanej emerytury za cały okres jej wstrzymania, tj. od 1 października 2011 roku do 30 kwietnia 2012 roku.

Wyrok sądu pierwszej instancji zaskarżył apelacją organ rentowy, zarzucając naruszenie prawa materialnego, w szczególności art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS w zw. z art. 190 ust. 3 Konstytucji, przez błędne przyznanie wnioskodawczyni prawa do wypłaty emerytury od dnia 1 października 2011 r. do dnia 30 kwietnia 2012 r., w sytuacji gdy wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r. K 2/12 wszedł w życie z dniem 22 listopada 2012 r.

Wskazując na powyższe organ rentowy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Apelujący podniósł, że zgodnie z art. 190 ust. 3 Konstytucji, który stanowi, że orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia. Wprawdzie w myśl art. 190 ust. 4 Konstytucji, Trybunał Konstytucyjny może określić inny termin utraty mocy wiążącej aktu normatywnego, jednakże Trybunał Konstytucyjny w sprawie o sygn. akt K 2/12 nie wskazał innego terminu utraty mocy obowiązującej, co oznacza, że wnioskodawczyni nie ma prawa do wypłaty emerytury od dnia 1 października 2011 r.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest bezzasadna i jako taka podlega oddaleniu.

W przedmiotowej sprawie nie było sporu co do okoliczności faktycznych, spór sprowadzał się do interpretacji prawa materialnego w zakresie tego, czy istnieją przesłanki do wypłaty wstrzymanego świadczenia emerytalnego E. K. od dnia 1 października 2011 r., czy też od dnia złożenia przez ubezpieczoną stosownego wniosku, już po ogłoszeniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego, tj. 22 listopada 2012 r. Spór dotyczył zatem skutków derogacyjnych niekonstytucyjnego przepisu, w szczególności czy przepis niekonstytucyjny traci moc *ex tunc* (od początku jego wejścia w życie), czy też *ex nunc* (od momentu stwierdzenia jego niekonstytucyjności).

Problematyka skuteczności wyroków Trybunału Konstytucyjnego należy do zagadnień skomplikowanych i budzących wątpliwości zwłaszcza w sytuacji, gdy Trybunał skorzysta z uprawnienia określonego w treści art. 190 ust. 3 Konstytucji. Zgodnie z tym przepisem orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jednak Trybunał Konstytucyjny może określić inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego.

W wyroku Trybunału Konstytucyjnego wydanego w sprawie K 2/12 utrata mocy obowiązującej niekonstytucyjnego przepisu nie została odroczone w czasie, natomiast rozważenia wymaga, czy w takim razie automatycznie nastąpiła utrata mocy obowiązującej przepisu ze skutkiem od początku jego wejścia w życie.

W doktrynie ukształtowały się dwa przeciwstawne stanowiska. Pierwsze opiera się na założeniu wynikającym z treści art. 190 ust. 1 Konstytucji, zgodnie z którym orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. Zwolennicy tego poglądu przywiązują szczególną uwagę do semantycznego znaczenia pojęcia utraty mocy obowiązującej. Skoro przepis traci moc z określoną datą, to znaczy, że do tego czasu wywiera skutki prawne.

Istnieje również ustabilizowane stanowisko, które Sąd Apelacyjny w składzie tu orzekającym w pełni popiera, że przepis traci swój byt *ex tunc*, a więc od początku jego obowiązywania. Ma to miejsce w sytuacji, gdy sam tryb uchwalania ustawy był wadliwy. Tymczasem w uzasadnieniu wyroku TK z dnia 13 listopada 2012 r. w sprawie K2/12 Trybunał zauważył, że w toku prac legislacyjnych pierwotnie nowelizacja miała obejmować osoby przechodzące na wcześniejszą emeryturę. Z uwagi na zmianę zakresu zastosowania tej nowelizacji zostały podniesione uwagi krytyczne odnośnie konstytucyjności tego rozwiązania. W konsekwencji nowelizacja objęła osoby, które uzyskały prawo do emerytury bez konieczności rozwiązania stosunku pracy.

Zauważyć również należy, że także orzecznictwo Sądu Najwyższego formułuje stanowisko zmierzające w kierunku niestosowania przepisu niekonstytucyjnego do stanów faktycznych, w których formalnie nie dokonano jeszcze derogacji. W postanowieniu z dnia 7 grudnia 2000 r. w sprawie sygn. III ZP 27/00, OSNP 2001/10/331, Sąd Najwyższy orzekł, że akt normatywny uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą nie powinien być stosowany przez sąd w odniesieniu do stanów faktycznych sprzed ogłoszenia orzeczenia Trybunału. Podobny pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 września 2001 r., II UKN 542/00, OSNP 2003/11/276, stwierdzając, że sąd drugiej instancji, który rozstrzyga sprawę po stwierdzeniu niezgodności przepisu ustawy z Konstytucją, nie może pominąć stanowiska Trybunału Konstytucyjnego i oddalić apelacji od wyroku, który został wydany przez sąd pierwszej instancji na podstawie przepisu niezgodnego z Konstytucją. W kolejnym wyroku z dnia 12 czerwca 2002 r., II UKN 281/01, Sąd Najwyższy zaprezentował stanowisko, że nie jest usprawiedliwioną podstawą kasacji zarzut zaniechania zastosowania obowiązującego w dacie wyrokowania przepisu ustawy, który następnie został uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją. Orzecznictwo Sądu Najwyższego co do tego, że przy rozpoznawaniu środka odwoławczego sądy nie powinny stosować przepisu prawa, który został uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, jest jednolite. Zaprezentowana linia orzecznictwa Sądu Najwyższego jest stabilna i prowadzi do wniosku, że utrata mocy obowiązującej przepisu z powodu jego niezgodności z Konstytucją co do zasady oznacza, że przepis ten nie może być stosowany poczynając od daty jego uchwalenia. Wyrok Trybunału ma generalnie skutki retroaktywne, a przez to zachodzi konieczność ponownego rozpoznania sprawy z pominięciem już niekonstytucyjnego przepisu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2008 r., V CO 43/08, LEX nr 564856, wyrok z dnia 21 listopada 2006 r., II PK 42/06, LEX nr 950622; wyrok SN z dnia 10 listopada 1999 r., I CKN 204/98, OSNC 2000, Nr 5, poz. 94; wyrok z dnia 16 grudnia 1999 r., II CKN 632/98, nie publ.). Nie można przy tym pominąć, że w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2009 r., II PO 8/08, wyrażono stanowisko, iż po wznowieniu postępowania na podstawie art. 401¹ § 1 k.p.c., Sąd stwierdzając, że orzeczenie wydane zostało na podstawie obowiązującego aktu prawnego, ma jednocześnie przesłankę do innego rozstrzygnięcia sprawy, uznając, że choć akt ten obowiązywał, to nie powinien być zostać w sprawie zastosowany, co okazało się dopiero po orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego (LEX nr 738350). W uzasadnieniu orzeczenia Sąd Najwyższy wskazał, że akt normatywny uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą, nie powinien być stosowany przez Sąd w odniesieniu do stanów faktycznych sprzed ogłoszenia orzeczenia Trybunału. Przyjęcie rozumowania odmiennego sprowadzałoby się do konieczności formułowania podstawy prawnej wyroku na podstawie niezgodnego z Konstytucją przepisu ustawy wprowadzającej w życie obowiązek wstrzymania emerytury w stosunku do osoby, która nie rozwiązała stosunku pracy. Niekonstytucyjność przepisu ustawowego z istoty rzeczy jest stwierdzana po okresie jego obowiązywania, w sytuacji w której regulacja wywarła negatywny skutek w sferze praw jednostki. Nie można dzielić uprawnień skarżącej do emerytury na okres do dnia ogłoszenia wyroku Trybunału (zasadne wstrzymanie świadczenia) i po dniu ogłoszenia wyroku Trybunału (wznowienie prawa do świadczenia). Powyższe stanowisko znalazło również potwierdzenie w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2013 r. (II UK 330/12, LEX nr 1328042), w którym stwierdzono, że wyrok oparty na niezgodnym ex tunc z art. 2 Konstytucji RP – art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS (w jego niekonstytucyjnym zakresie, o którym mowa w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r., K2/12), podlega uchyleniu na podstawie art. 190 ust. 4 Konstytucji RP w związku z art. 398¹⁵ k.p.c., bez zbędnego i naruszającego zasady ekonomii procesowej odesłania sprawy na drogę wniesienia skargi o wznowienie postępowania na podstawie art. 401¹ k.p.c.

Reasumując, stwierdzenie przez Trybunał Konstytucyjny niezgodności z Konstytucją art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1726) w związku z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych prowadzi do derogacji uznanych za niezgodne z Konstytucją przepisów ze skutkiem ex tunc. Powyższe więc oznacza, że z chwilą opublikowania wyroku Trybunału Konstytucyjnego w Dzienniku Ustaw przepisy te utraciły zdolność do wymuszania określonego zachowania zarówno przez ich adresatów, jak również przez organy stosujące prawo, dając jednocześnie przewidziane wprost w art. 190 ust. 4 ustawy zasadniczej, konstytucyjne uprawnienie do wznowienia postępowania zakończonym orzeczeniem wydanym na podstawie tych niekonstytucyjnych przepisów. Gdyby więc

podzielić stanowisko organu rentowego o tym, że aż do momentu ogłoszenia orzeczenia Trybunału, akt uznany za niekonstytucyjny ma pełną moc obowiązującą i powinien być bez żadnych zastrzeżeń stosowany przez sądy do stanów faktycznych powstałych przed ogłoszeniem tego orzeczenia, to w istocie przekreśliłoby to sens instytucji wznowienia postępowania, którego celem jest przecież restytucyjne wydanie orzeczenia zgodnego z prawem, w zgodzie z wartościami i zasadami konstytucyjnym. O tak rozumianych skutkach orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego stanowią między innymi wyroki samego Trybunału z dnia 2 marca 2004 r. SK 53/03, OTK 2004/3/16, czy 9 czerwca 2003 r. SK 5/03 OTK 2003/6A/50.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt przedmiotowej sprawy, stwierdzić należy, że przy dokonaniu ponownej oceny prawnej występującego w niej przedmiotu sporu – z wyłączeniem już uznanych za niekonstytucyjne, a wyżej powołanych przepisów – roszczenie wnioskodawczyni podjęcia wypłaty emerytury z dniem 1 października 2011 r. okazało się w pełni zasadne, jako, że niekonstytucyjnym okazał się warunek rozwiązania stosunku pracy do kontynuowania wypłaty emerytury odwołującej. Tym samym Sąd Okręgowy zasadnie zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 8 marca 2013 r. w ten sposób, że podjął wypłatę emerytury E. K. od dnia 1 października 2011 r. do dnia 30 kwietnia 2012 r.

W tym stanie rzeczy, nie znajdując podstaw do uwzględnienia apelacji, Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł, jak w sentencji wyroku.